

др **Катарина ДАМЊАНОВИЋ**
ванредни професор Правног факултета Универзитета
Унион у Београду

ИНТЕЛЕКТУАЛНА СВОЈИНА И ЕВРОПСКЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ

Резиме

У овом чланку аутор се бави односом права интелектуалне својине и комунитарног права у перспективи два основна процеса унутар интеграције ЕУ – хармонизације и унификације. Нарочита пажња посвећена је проблему разграничења примене комунитарног и националних права интелектуалне својине у области права конкуренције, као и достигнућима ЕУ у домену усклађивања националних законодавастава и стварању нових, аутономних и јединствених комунитарних права интелектуалне својине.

Кључне речи: *права интелектуалне својине, право конкуренције, право ЕУ, патент, трансфер технологије, истраживање и развој, хармонизација и унификација.*

І Увод

Права интелектуалне својине претрпела су, у последњих шест деценија, интересантан процес трансформације који их је од елемента де-стабилизације претворио у значаји фактор интеграције ЕУ. Наиме, Европска унија (тада Европска заједница) се врло рано, и на изузетно оштар начин, суочила са проблемом постојања различитих националних права

интелектуалне својине, која су, као територијална права, пружала свом титулару монопол над коришћењем њима заштићеног производа. Она су тако могла угрозити слободан проток роба и конкурентске услове на јединственом тржишту и тиме довести до његове поделе. Ово у свакој међународној организацији, а нарочито оној која претендује пуној економској и политичкој интеграцији, као што је то ЕУ, може представљати озбиљну препреку, нарочито с обзиром на чињеницу да је Римски уговор гарантовао, а и данас гарантује постојање и очување ових права, као легитимних својинских права признатих у државама чланицама.

До скоро су постојала два основна разлога за очување принципа националне заштите права интелектуалне својине. Пре свега, у овој области постоји један виши циљ – стимулисање развоја културе и технолошког напретка посебно путем промовисања размене културних добара, охрабривања развоја нових технологија заштићених проналасцима и коришћења знакова разликовања као елемента новог феномена „брендирања робних марки“, нпр. чувених жигова. У погледу овог циља, ЕУ дуго није била у могућности да права интелектуалне својине истакне у први план, управо због постојања другог разлога који се састојао у томе да државе чланице, схватајући вредност овог домена, дуго нису биле расположене да своју надлежност пренесу на комунитарне органе.

II Постављање проблема

Већ половину века, пажњу доктрине, комунитарних институција, али и економских субјеката, а пре свега великих предузећа, интригира проблем односа између одредаба Римског уговора и постојања националних права интелектуалне својине. Наиме, веома рано, такорећи одмах након ступања на снагу Римског уговора, поставило се питање разграничења ова два домена, односно решавање питања до ког тренутка ова права спадају у националну надлежност предвиђену чланом 36 Уговора, који омогућује њиховим титуларима да избегну примену комунитарних норми и, да ли се и у ком тренутку на њих могу примењивати комунитарна правила, односно који је тренутак њиховог уласка у комунитарну надлежност.

У тренутку ступања на снагу Римског уговора, интелектуална својина је представљала домен у искључивој надлежности држава чланица. Наиме, сам Римски уговор никада није садржавао, а ни данас не садржи ниједну позитивну норму која регулише режим права интелектуалне својине. Из тога је недвосмислено произлазило да садржина и обим овог облика својине у потпуности зависе од решења прихваћених

у националним законодавствима, као и међународним конвенцијама које су потписале државе чланице.

Сва национална права интелектуалне својине показивала су неколико заједничких карактеристика. Пре свега, титулари нарочито права индустријске својине (пре свега патента и жига), уживали су значајну заштиту и преимућства на основу признатих правних средстава којима могу штитити своја права. Заштита стваралачког рада укључује и преференцијално право на његову експлоатацију, па је централно место заузимао одговор на питање до које мере законски и национални статус права индустријске својине може онемогућити примену принципа комунитарног права, а нарочито његових правила о конкуренцији. Друга значајна карактеристика ових права био је, а и у великој мери и данас јесте територијални карактер заштите, а та територијалност показала је свој ограничени домаћај упркос чињеници да су предузећа имала могућност да кумулирају заштите више националних закона, нпр. на основу пријављивања жигова или патената у више различитих држава или на основу потписаних међународних конвенција. Трећу карактеристику представља монопол титулара права. Механизми заштите предмета интелектуалне својине које створе појединци и предузећа заснивају се на монополу који свом титулару даје право да га ексклузивно користи. Као и сваки монопол, интелектуална својина, схваћена у свом најширем смислу као заштита људског стваралаштва, угрожава принцип слободне конкуренције на тржишту.¹ Постојање монополских права интелектуалне својине у теорији ослањало се и оправдавало различитим теоријама од којих је основна тзв. „теорија накнаде“ која се појавила релативно рано,² и која је коначно прихваћена у комунитарном праву.³ Ова теорија ослања се на привилегије које су раније биле признаване проналазачима и прокламује идеју да се ексклузивно право признаје као надокнада за проналазачки односно креативни напор,⁴ при чему национални закони додељују и штите ова права искључиво у функцији и границама друштвене корисности коју они представљају.

Данас је неспорно да монопол титулара остаје најцелисходнији облик заштите права интелектуалне својине, и то монопол привременог карактера у току кога је садржина права изнета у јавност чиме се успоставља равнотежа између подстицања стваралаштва и размене инфор-

1 J. M. Mousseron, „Le droit au service de l'innovation“, *Rev. Fr. Gestion*, 1990, стр. 84.

2 Више код: Roubier, *Le droit de la propriété industrielle*; H. J. Lucas, *Traité de la propriété littéraire et artistique*.

3 Пресуда од 31. октобра 1974, *Centrafarm/Sterling-Drug*, бр. 15/74, Rec., стр. 147.

4 Frédéric Poullaud-Dulain, *Droit de la propriété industrielle*, Montchrestien, Париз, 1999, стр. 4.

мација у целокупном економском домену, добијања надокнаде за остварени напор и, надасве, повећања конкуренције између предузећа која могу да усвоје најефикасније производне технике. Међутим, монопол који припада титулару права у погледу комерцијализације производа заштићених пре свега правима индустријске својине, оштро се сукобио са једним од фундаменталних принципа на којима почива целокупна конструкција унутрашњег тржишта, па и саме Уније – принципом слободне циркулације роба. Овај монопол, угрожава и други, изузетно важан принцип на основу кога ово тржиште функционише – принцип слободне конкуренције.

Проблем се још оштрије поставља приликом анализе основних одредаба Римског уговора. Пре свега, члан 36 прецизира да одредбе Уговора које се односе на квантитативна ограничења у слободној циркулацији роба не представљају препреку забранама или ограничењима увоза, извоза или транзита, ако су она оправдана заштитом уметничке и индустријске или трговачке својине, при чему такве забране и ограничење не могу представљати средство својевољне дискриминације или прикривени облик ограничења трговине између држава чланица.⁵ Текст овог члана, чији је циљ да се одреди граница примене законодавстава држава чланица, *a priori* и *a contrario* признаје легитимитет различитих националних решења у области права интелектуалне својине све док она нису средства арбитрерне дискриминације или прикривени облик ограничавања трговине између чланица Уније и тиме и сам позива на помирење између националне заштите и захтева за поштовање фундаменталног принципа слободне циркулације роба унутар јединственог тржишта.⁶

Надаље, члан 295 Римског уговора предвиђа да он ни на који начин не утиче на правни режим својине који постоји у државама чланицама, из чега недвосмислено произлази да се прихватају све могуће последице које производе различита решења у националним законодавствима, па ће поље примене комунитарног права варирати у зависности од националних решења. Интелектуална својина улази у ширу категорију својине над бестелесним стварима, са којом има један заједнички именитељ, а то је да се односи на нематеријална добра у смислу да она не могу да буду материјално изражена за разлику од покретних или непокретних ствари. Овај вид својине односи се на различите предмете који могу имати одређену форму (као што су узорци или модели) или на техничке иновације (нпр. биљне врсте), али и на економске активности или произ-

5 Члан 36 Римског уговора.

6 О овом више код: G. Reischl, „La protection de la propriété industrielle et commerciale et le droit d’auteur dans le marché commun“, CDE, 1982, стр. 3–20.

вод и услугу неког економског субјекта којим се он разликује од својих конкурената и тиме олакшава избор потрошачима (трговачко име, жиг, ознака географског порекла). Примена члана 295 Уговора неоспорно је утврђена у пресуди Парк-Дејвис⁷ у којој је речено да овај члан треба тумачити у том смислу да „сви основни елементи националног режима својине морају остати непромењени, па тако и постојање права на проналазак која су аналогна правима својине“. Тако, државе чланице, према одредбама оба поменута члана задржавају пун суверенитет да одреде услове који требају да буду испуњени за остваривање заштите ових права и за простирање овако додељене заштите.

Институције Уније, пре свега Комисија и Суд правде прогресивно су установљавали принципе помирења и усаглашавања комунитарног и националних права интелектуалне својине, не доводећи у суштини у питање само постојање ових права и њиховог очувања као, за економски развој, изузетно значајних категорија. Истовремено није се могло дозволити државама чланицама да, под геслом њихове заштите, уводе дискриминаторна правила и постављају баријере комунитарној размени, нити титуларима могућност да се позивају на њихову садржину и тиме угрозе слободну конкурентску игру нпр. путем закључивања рестриктивних споразума или злоупотребе доминантног положаја. Истовремено се, због постизања боље конкурентске позиције ЕУ на светском тржишту тежило постепеном преласку интелектуалне својине у комунитарну надлежност која би предвиђала и штитила посебна аутономна и јединствена права интелектуалне својине. Тако се процес европске интеграције двојако и двосмерно одразио на право интелектуалне својине – у односу на право конкуренције и у односу на стварање посебног права интелектуалне својине ЕУ (хармонизација и унификација).

III Права интелектуалне својине и право конкуренције ЕУ

Иако се прокламује као потпуно слободно, конкурентско понашање увек је регулисано скупом ограничавајућих норми јер конкуренција није сама себи циљ, већ је најмање лоше средство за промовисање друштва које треба технолошки и економски да напредује. Три од осам основних циљева Римског уговора директно се односе на конкуренцију, што доказује да је стварање унутрашњег тржишта подвргнутог дисциплинованом конкурентном понашању била константна тежња Европске уније, а права интелектуалне својине била су такве природе да су је могла значајно угрозити.

7 Пресуда Европског суда правде од 29. фебруара 1968, бр. 24/67.

Комисија ЕУ, а нарочито Суд правде у својој пракси су, прогресивно и у читавом низу пресуда донетих пре свега у погледу патената и жигова, прецизирали ограничења која комунитарно право намеће правима интелектуалне својине. Поступајући веома опрезно, Суд је спровео две основне анализе од којих се прва односила на разликовање између постојања права интелектуалне својине и њиховог вршења, док је друга била оријентисана на одређивање предмета права интелектуалне својине, што је довело и до решења основног проблема разграничења домена примене националних и комунитарног права.

Суд правде је у многим својим пресудама⁸ јасно потврдио да законски призната национална права интелектуалне својине морају опстати, али да њихово коришћење може довести до ограничавања у размени између држава чланица, као и до повреда правила о конкуренцији која се директно примењују у државама чланицама. Уколико би коришћење права пало под удар забране комунитарног права, поставило се питање шта остаје од неког ексклузивног права када се оно не може користити и који су то могући злонамерни облици коришћења. Требало је дакле поставити питање како, уколико се надлежност Уније заснива искључиво на правилима о конкуренцији (чланови 81 и 82 Уговора), одредити меру ограничења коришћења права интелектуалне својине. Суд је потврдио да основ надлежности комунитарног права у области интелектуалне својине представљају одредбе о слободној циркулацији роба, а не правила о конкуренцији и на основу тога увео следећи елемент, а то је специфични предмет права интелектуалне својине. У пресуди Дојче Грамофон⁹ потврђено је да комунитарно право не признаје могућност неограниченог коришћења овлашћења која национална права признају титулару ових права, осим у случају да се она односе искључиво на његов специфични предмет односно специфичну функцију. Тако су нпр. специфични предмет и функција патента прецизирани у једној пресуди из 1988. године¹⁰ на следећи начин: „Специфични предмет патента је нарочито да се титулару, у циљу накнаде за креативни напор проналазача, обезбеди ексклузивно право да користи иновацију у смислу производње и првог стављања у промет индустријских производа било директно, било путем додељивања лиценци трећим лицима, као и право да се супротстави повреди свог права односно фалсификовању.“

Након тога, Комисија и Суд су морали да одреде и последице примене два основна члана Римског уговора која регулишу право конкуренције у односу на национална права интелектуалне својине.

8 Европски суд правде, *Parke-Davis*, бр. 24/67; Европски суд правде, *Sirena*, бр. 40/79.

9 Европски суд правде, *Deutsche Grammophon*, бр. 87/70.

10 Европски суд правде, *Allen and Hanburys*, бр. 434/85.

1. Примена члана 81 Римског уговора на права интелектуалне својине

Овим чланом забрањени су сви споразуми између предузећа, одлуке удружења предузећа или договорна пракса која може да нанесе штету трговини између држава чланица, а чији су циљ и последица спречавање, ограничавање или нарушавање конкуренције, при чему могу бити изузети они који доприносе унапређењу производње или расподеле робе или унапређују технички или економски развој, а истовремено корисницима омогућују правично учешће у тако оствареним погодностима.

Права интелектуалне својине могу бити предмет како хоризонталних тако и вертикалних уговора између предузећа од којих су ови последњи најчешћи и састоје се у лиценцама патената и жигова. У комунитарном праву, до спорова је најчешће долазило у погледу лиценци патената са територијалним ексклузивитетом која би садржавала низ уговорних клаузула којима би титулар успео да, уз помоћ забране извоза, постигне већи или мањи степен територијалне заштите у односу на различите кориснике лиценце који експлоатишу исти проналазак. Сама по себи, и када представља искључиво садржину специфичног предмета права на патент, лиценца ужива имунитет из члана 36 Уговора, уз резерву комунитарног исцрпљивања права. Зато је било потребно утврдити које клаузуле уговора о лиценци могу бити супротне члану 81 Уговора, а то су оне које вештачки проширују монопол који резултира из права интелектуалне својине нпр. клаузула којом се предвиђа одржавање лиценце и плаћање накнаде након истека патентне заштите.

На основу пре свега усвојених индивидуалних одлука о нотификацији уговора код Комисије усвојена је (након доношења Уредбе о изузетку по категорији за уговоре о лиценци патената 1984¹¹ и Уредбе о трансферу технологија 1988¹²) Уредба бр. 240/96 од 31. јануара 1996. године која се односи на примену члана 81, став 3 Уговора на категорије уговора о лиценци патената и трансферу технологије. Ова Уредба примењује се на уговоре о лиценци патената, *know-how*-а и мешовите уговоре, које дефинише као уговоре којима предузеће титулар патента или *know-how*-а овлашћује друго предузеће да експлоатише пренесене патенте или му доставља свој *know-how* у циљу производње, коришћења или стављања у промет. Насупрот томе, одређени уговори су искључени из поља примене нпр. уговори закључени између конкурената, који предвиђају учешће у заједничком предузећу или реципрочни уговор о лиценци.

11 JOCE L. 233, од 30. августа 1985.

12 Бр. 556/89.

Уредба предвиђа четири могуће врсте клаузула. Прву групу клаузула чине оне које гарантују ексклузивитет додељен кориснику лиценце (нпр. клаузула којом се установљава обавеза даваоца лиценце да не даје овлашћење за коришћење ових права другим предузећима на територији која је додељена кориснику лиценце) и оне уживају изузетак. Другу групу чине забрањене клаузуле због којих се не може остварити изузетак и које *a priori* немају позитивне последице по унутрашње тржиште (нпр. клаузуле о паралелном увозу или оне које пружају потпуну територијалну заштиту кориснику лиценце). Трећа категорија обухвата клаузуле које нису од посебног значаја по конкуренцију, али је Комисија инсистирала на њиховом увођењу због веће правне сигурности и гарантовања њихове законитости уколико поприме изузетно рестриктиван карактер. Најзад, тзв. „несигурне клаузуле“ представљају све оне које не улазе у претходне три категорије, а за њих је предвиђен поступак приговора Комисији.

Када је реч о механизму давања изузетака оваквим уговорима, према решењима Уредбе могуће су три опције: изузетак „по пуном праву“ за прву и евентуално трећу категорију клаузула, уколико уговор не садржи ниједну забрањену категорију, а то значи да ове клаузуле не морају бити нотификоване. Судови и национални органи морају признати њихову законитост у односу на члан 81 Уговора. Уговори који садрже тзв. „несигурне клаузуле“ могу добити изузетак под условом да су нотификовани и да у року од шест месеци Комисија не уложи свој приговор. Најзад, постоји и право на повлачење признатог изузетка када Комисија констатује да уговор који је изузет Уредбом у стварности не испуњава услове за уживање изузетка из члана 81 Римског уговора.

2. Примена члана 82 Римског уговора на права интелектуалне својине

Технологија је један од фактора економске моћи привредних субјеката и чини посебну мешавину чињеница и права, јер је резултат компликованог скупа елемената који су заштићени жиговима, патентима и осталим правима интелектуалне својине, али и конкретних чињеница, нпр. дугогодишњег лидерског положаја неког предузећа на тржишту, поседовања *know-how*-а који пружа предност у односу на технологије заштићене патентима које су изашле у јавност и имају ограничено трајање заштите, сталног унапређења технологије производње на основу лиценци итд.

У комунитарном праву права интелектуалне својине, а наорчито патент, испитују се како у односу на злоупотребу доминантног положаја предузећа на тржишту, тако и на операције концентрација предузећа.

У првој хипотези, конкуренција је ослабљена због чињеница да постоје техничке баријере које спречавају улазак нових предузећа на тржиште и у том смислу технолошка премоћ аутоматски појачава позицију предузећа на датом тржишту и намеће му посебну обазривост у понашању, како оно не би прерасло у злоупотребе у смислу члана 82 Римског уговора. Према пракси Комисије и Суда правде само поседовање права интелектуалне својине (нпр. жига или патента) не представља злоупотребну доминантног положаја, али зато ова права могу бити присутна код предвиђених облика злонамерних понашања, тако да коришћење права интелектуалне својине може представљати злоупотребу чак и ако је у питању њихов специфичан предмет.

Тако нпр. код првог облика предвиђеног чланом 82 – *наметања цена или неједнаких услова* већа цена патентираног производа може бити оправдана улагањем у истраживање, креативни рад или комерцијализацију производа, али такође може представљати профитирање од монопола нпр. у случају да предузеће намеће превисоке цене како би контролисало и атестирало усаглашеност увезених производа.¹³ Други облик злоупотребе – *ограничење производње, набавке, продаје или техничког развоја* такође може бити учињен коришћењем права интелектуалне својине. Када је реч о ограничавању извора набавке, најчешће се ради о доминантном предузећу које, на основу поседовања патентираних технологије, само контролише производњу сировина или међупроизвода који су неопходни за производњу финалног производа и то на тај начин што одбија, без ваљаних разлога, снабдевање других предузећа овим сировинама.¹⁴ Такође, ограничење дистрибуције које може бити директно (ограничавање могућности производње или комерцијализације производа од стране доминантног предузећа) или индиректно (доминантно предузеће се труди да задржи клијентелу, али при томе од ње захтева да се не снабдева код конкурентских предузећа) претпоставља коришћење уговорних средстава, а то је најчешће уговор о лиценци права индустријске својине. *Примена дискриминаторних услова* нарочито се појављивала код лиценци патената, где се дискриминација састојала у различитим надокнадама корисника лиценци, при чему надокнада представља суштински елемент специфичног предмета права на патент.¹⁵ Најзад, *условљавање закључења уговора прихватањем неправедних престајања* односно случај наметања сауговорачу додатних обавеза које нису у вези са предметом уговора јављало се код нпр. понуде за пренос лиценце права индустријске својине која је била условљена

13 Пресуда Европског суда правде, *General Motors* из 1975, бр. 26/75.

14 Нпр. пресуда Европског суда правде, *Continental Cann*, бр. 6/72.

15 Пресуда *Gema*, JOCE 134, од 20.6.1971.

куповином производа који уопште није био заштићен патентом за који се лиценца даје.¹⁶

Сва ова понашања подлежу општој забрани из члана 82 Уговора уз неколико изузетака. Један од основних принципа које су Комисија и Суд правде прихватили је да предузећа имају право да предузимају све мере у борби против пиратерије у циљу заштите својих права, али да то морају чинити искључиво дозвољеним правним средствима и у складу са основним циљевима Уније.¹⁷ Тако су као оправдавајуће околности предвиђени: *акти националних или међународних органа* – нпр. за предузећа којима је поверено вршење услуга од општег економског интереса или која имају карактер финансијског монопола. Међутим, државе чланице које злоупотребе могућност стварања монопола или донесу прописе који намећу предузећима титуларима монопола злоупотребу доминантног положаја биће санкционисане.¹⁸ Међународне обавезе које су преузеле државе чланице производе идентичне последице, јер се могу применити само у оној мери у којој нису у супротности са циљевима Уније; и *одбрана легитимних интереса предузећа* – карактеристичан случај је наметање испитивање квалитета и сигурности, јер комунитарне институције радо прихватају чињеницу да предузећа имају легитимно право да предузму одређени број мера како би се осигурао квалитет и сигурност производа, при чему оне морају одговарати постављеном циљу. Тако је нпр. прихваћено одбијање испоруке резервих делова уколико не постоје одговарајући сервиси за поправке¹⁹ или обавеза закупцима телефонских инсталација да се за одржавање и измену постројења обраћају само њиховом конструктору, уз појашњење да је конструктор и власник инсталација.²⁰ Међутим, предузећа на доминантном положају не смеју профитирати од привилегованог положаја и истовремено наметати неједнаке или дискриминаторне цене.

IV Хармонизација и унификација права интелектуалне својине

Без обзира на то што је интелектуална својина остала у надлежности држава чланица, паралелно са поступком разграничења примене комунитарног и националних права дошло је до хармонизације, па чак и унификације овог домена односно до појаве феномена тзв. „комуни-

16 Видети коментар у *European Competition Law Review*, стр. 144, 345 и 367.

17 Нпр. поменута пресуда *Gema*.

18 Нпр. одлуке Комисије од 19. фебруара 1999. и 16 јула 2000. године, JOCE 208.

19 Одлука *Hugin*, JOCE L22.

20 *Alcatel*, бр. 247/89.

таризације“. Ово зато што је ЕУ схватила значај пре свега права индустријске својине за повећање њене конкурентности на светском тржишту у односу на највеће конкуренте САД и Јапан. Истовремено, Комисија је у својој Зеленој књизи²¹ изразила забринутост у погледу овог домаћина, јер, иако Европа располаже изузетном стручном и научном базом, у мањој мери од других држава и региона у свету успева да преобрази своје идеје и могућности у нове производе и освоји делове или целокупна тржишта, наоручито у области високе технологије.

Упркос појединачним успесима као што су били возови велике брзине или мреже мобилне телефоније, Европа је слабије напредовала у бројним техничким областима, а нарочито у области информатичких и комуникационих технологија. Тако је нпр. постојећи патентни систем у Европи патио од два основна недостатка у односу на америчко и јапанско право – био је много скупљи и тешко доступан за мала и средња предузећа, а истовремено и непотпун јер није омогућавао јединствену и аутономну заштиту која би важила на територији читаве Уније. Проналазачи и предузећа морали су да пријављују онолико патената колико постоји земаља у којима се жели заштита проналаска при чему се у свакој држави непотребно понавља поступак испитивања и издавања патената; умножавање пријава доводило је до успоравања, па и застоја у раду националних патентних завода и најзад, права која су се додељивала нису била нити иста нити сагласна.

У области ауторских права, која можда имају мању економску вредност од нпр. патената и жигова, али чији значај непрестано расте нарочито када су у питању рачунарски програми, Унија је сматрала да је довољно извршити хармонизацију националних права. Наиме, различита решења у националним правима нису била допуштима и одржива, али исто тако, због специфичности ауторског права у погледу одсуства посебног поступка заштите, као и бројних међународних конвенција које су потписале земље чланце било је неопходно ускладити само понека питања. У том смислу у овој области усвојен је низ директива од којих су најважније она о хармонизацији рока заштите ауторских и сродних права из 1993 године,²² о праву слеђења из 2001. године,²³ о праву изнајмљивања и позајмљивања из 1992. године,²⁴ правној заштити база података из 1996. године.²⁵ Нарочити напредак Комисије представљало

21 Ова Зелена књига је део „Првог акционог плана Европске комисије о иновацијама у Европи“ из 1997. године.

22 Бр. 93/98/ ЕЕС.

23 Бр. 2001/84/ЕС.

24 Бр. 92/100/ЕЕС.

25 Бр. 96/9/ЕС.

је постављање, као приоритета, хармонизације у погледу рачунарских програма, што је и учињено усвајањем Директиве о заштити компјутерских програма 1991. године.²⁶

У области индустријске својине ситуација је нешто различита. Жигови уживају комбиновани систем заштите обезбеђен Директивом о хармонизацији права држава чланица у области жигова из 1998. године²⁷ и Уредбом о комунитарном жигу којом је уведено ново, аутономно и јединствено жиговно право ЕУ.²⁸ У области патената дошло до пробоја унионистичке идеје јер је патентно право увек показивало тенденцију да се унификује у својим нормама и да буде централизовано у својој примени. Ова идеја је до данас наилазила, па и данас наилази на непремостиве препреке које постављају државне протекционистичке политике у овој области, као и из разлика у националним концепцијама и традицијама, што је разумљиво јер свака држава тежи да заштити домаће патенте који су генератор технолошког развоја и економског просперитета. Пошто није успела да унификује законе на светском нивоу, унионистичка концепција је у ЕУ једним невероватно маштовитим системом, који се показао изненађујуће ефикасним, обезбедила једнаку примену патентних закона, путем правила изједначавања државаљана чланица Уније са домаћим држављанима, употпуњеним правом приоритета. Истовремено у Унији је у току усвајање Уредбе о комунитарном патенту и прилагођена примена Минхенске конвенције што ће довести до појаве новог, аутономног, јединственог комунитарног права на патент. Географске ознаке порекла заштићене су Уредбом из 1993. године²⁹ као посебно право које спада у домен заједничке пољопривредне политике, док је у области дизајна заштита двострука – на основу Директиве о правној заштити дизајна из 1998. године³⁰ којом су хармонизована решења у области заштите узорака и модела и нове Уредбе о комунитарном дизајну из 2001. године³¹ која предвиђа посебно комунитарно право на дизајн.

V Закључак

Права интелектуалне својине у ЕУ већ дуго представљају домен који јесте у националној надлежности али који је, као што смо видели, предмет приближавања у смислу члана 100 Уговора који предвиђа

26 Бр. 91/250/ЕЕС.

27 Бр. 89/104/ЕЕС.

28 Уредба Савета бр. 40/94 од 20. децембра 1993. године.

29 Бр. 3081/92/ЕС.

30 Бр. 98/71/ЕС.

31 Бр. 6/2002.

усвајање директива о приближавању законских, подзаконских и административних одредби држава чланица које имају непосредног утицаја на успостављање, односно функционисање унутрашњег тржишта. Осим тога, домен комунитарног права се због континуираног поступка интеграције све више проширује, а преношење надлежности са држава чланица на Унију обухвата све више оне домене у којима је раније национална надлежност била неприкосновена, па је и логичан први корак у том правцу хармонизација националних решења.

Као крајњи резултат, можемо очекивати да ће, пратећи процес јачања европске интеграције, и интелектуална својина прогресивно ући у комунитарну надлежност. Ово тим више, јер се стварају паралелна „комунитарна права интелектуалне својине“ која пружају атрактивније, јефтиније и сигурније облике заштите од националних права. Још један аргумент у прилог оваквом закључку је значајно место које права интелектуалне својине заузимају, одмах након права конкуренције, у Споразумима о стабилизацији и придруживању. Наиме услов за преузимање *acquis communautaire*-а у области интелектуалне својине је претходна хармонизације домаћег са комунитарним правом.

Katarina DAMNJANOVIĆ, Ph.D

Professor at the Faculty of Law University Union, Belgrade

INTELLECTUAL PROPERTY AND EUROPEAN INTEGRATIONS

Summary

In this article the author analyzes the problem of the existence of national protection and Community law in the field of intellectual property rights regarding two main processes in the EU – harmonization and unification. The main problem is finding the border line between the community and national legislation competences especially in the field of competition law, as well as the attainment and results of the EU concerning harmonization of national legislations and creation of new, autonomous and unique intellectual property rights.

Key words: *intellectual property right, competition law, patent, know-how, research and development, harmonization and unification.*